

koumne misli zrelog političara i pedagoškog reformatora, pa se može pratiti misaona geneza Radićeve pedagogije koja tek sada doživljuje u slobodnoj Republici Hrvatskoj svoju punu reafirmaciju. I, drugo, ovaj spis je važan i za hrvatsku povijest pedagoške misli i ne smije ostati nepoznat nama samima.

Literatura:

- Demarin, M.: Ideje Stjepana Radića o reformi školstva. - *Savremena škola*, br. 5. - Zagreb, 1940.
- Kujundžić, N.: Pedagogija braće Radić. - Zagreb: Školske novine, 1990.
- Kulundžić, Z.: Živi Radić. - Zagreb, 1971.
- Radić, A.: Sabrana djela, knj. XVI. - Zagreb, 1938.
- Radić, S.: Dvije rasprave o školstvu. - Zagreb, 1903.
- Radić, S.: Za napredak bez revolucije protivu aristokratizmu. - *Hrvatska misao*, br. 6. - Zagreb, 1905.
- Radić, S.: O modernoj naobrazbi kod nas Hrvata. - *Hrvatska misao*, br. 7. - 1905.
- Radić, S.: Sve to zamašnije pobjede narodne škole. - *Hrvatska misao*, br. 9. - 1905.
- Radić, S.: Savremena Evropa. - Zagreb, 1905.
- Radić, S.: Državno uređenje ili Ustav Neutralne Seljačke Republike Hrvatske. - Zagreb, 1921.

SLAVENSKA STUDENTSKA MLADEŽ I RAD S PUKOM*

Napisao Stjepan Radić

(Glavni razlog današnjeg raskola među »mladima« i »starima«. - Zašto studenti ne znaju agitirati. - Životna radost i zabavna zadaća mladeži. - Kako da studenti podučavaju narod i u čemu. - Unutrašnji razvoj u samoj mladeži. - Ustanove za razvoj i ustanove za rad s pukom).

Uz svu vanjsku opasnost za naš narod i gospodarsku krizu u našem narodu, javljaju se još i mnoge ozbiljne pojave u inteligencije, koja je ionako u većine slavenskih naroda malobrojna ili potpuno ovisna, tako da nije potrebno mnogo da se njena djelatnost oteža. Jedna je od tih pojava razdor među mladima i starima.

Određena razlika među mladima i starima postoji; potpuno je prirodna i neizbježna, budući da mladi predstavljaju budućnost, a stari sadašnjost, odnosno prošlost tako da razlika proizlazi ili iz napretka u odnosu na prošlo vrijeme ili propadanja u usporedbi s prijašnjim stupnjem kulture i blagostanja.

Prvenstvena dakle stvar, na koju se ne smije zaboraviti, jest dobro poznata činjenica da mlada generacija ne znači uvijek napredak, a stara nazadnjaštvo. - Nadalje, trebamo obratiti posebnu pažnju i na to da je razlika među starima i mladima prirodna samo onda kada su na jednoj strani uistinu mladi, a na drugoj stari. Zbog toga nastaju bezbrojne razlike koje danas uočavamo u krilu obaju tabora i koje nisu zdrave pojave, jer danas zdravima ne možemo smatrati

* Rasprava koju donosimo, prvi put na hrvatskom jeziku, prijevod je češkoga teksta *NAŠE EPISTOLY. Slovanská studující mládež a drobná národní práce*, objavljenog u brošuri formata 9,5 x 13,5 cm, opsega 30 stranica. Nakladnik joj je bila praška Središnja radnička škola, a tiskana je u Tiskari narodno-socijalističkog radništva (J. Stolař). Brošura sadrži i predgovor koji je napisao Jan Břet. Hurka, a slijedećeg je sadržaja: Ovdje nalazeći se spis ostavio je naš dragi prijatelj Stjepan Radić, koji je s istinskim simpatijama i žarnom ljubavlju prišao našoj mladoj radničkoj stranci, kao baštinu našim studentima i općenito mladoj inteligenciji, želeći u njima potaknuti iskreno zanimanje za djelotvoran kulturni rad u širokim slojevima našeg naroda. Šaljući mu naš bratski pozdrav, pridodajemo uz njega vrlo osjećajne riječi, koje je napisao br. Klofáč u »Češkoj demokraciji«: Stjepan Radić, koji je već niz godina bio neprestano proganjan, bez ikakva razloga ponovo je prognan iz Předlitévska. Otišao je sa svojom obitelji iz Praga, središta naroda kojemu je prišao s najpoštenijom ljubavlju, u subotu 11. kolovoza o. g., noću, u Hrvatsku. Međutim, bilo gdje da je Radić - on je naš trajno, a društveni rad neće nam nitko zabraniti - niti praška policija niti hrvatski ban.

Tekst je preveo V. Runkas, a prijevod su za objavljivanje priredili N. Kujundžić i I. Vavra.

samo mlade ili stare, već jednako i mlade, mlađe i najmlađe, te stare, starije i najstarije. Međutim, ni ova usporedba nije dovoljna da se označe svi pravci, tako da se susrećemo i s nazivima modernizam i neoizam, kao suprotnost konzervativizmu i paleonizmu. Već je donekle stvorena i cijela nauka, koja uglavnom najavljuje politički realizam, a drži da se mladi ili stari ne procjenjuju prema godinama, nego isključivo prema mišljenju i po tome, koje je mišljenje moderno. Što je novo i napredno svakako odlučuje stranački realistički tribunal.

Nema ni najmanje sumnje u to da možemo među starim ljudima naći pojedince po naravi i mišljenju mlade, ali samo pojedince, isto tako kao što među mladima, samo iznimno, susrećemo ljude kojima možemo, zbog njihova temperamenta i mišljenja, reći da su stari. Nu, takovi pojedini slučajevi ne mogu se uzimati za pravilo te tvrditi da je za razliku ili čak za razdor među mladom i starom generacijom presudno nešto drugo do velika raznolikost dobi, a kao posljedicom toga i raznolikost u životnim pogledima. Istina, tko ovo priznaje, mora ujedno priznati da je potpuno bolesna pojava kada umjesto dviju generacija u pravom smislu riječi vidi ne samo razliku, ne samo razdor već i pravi ponor među ljudima pojednake dobi, pa čak - prije kraćeg vremena - moguće i podjednako »uvjerenja«. A tko to priznaje, mora priznati također i to da pravi normalni razlog može biti samo urođeno nepovjerenje starih u neiskustvo mladih, te iz toga proizlazeće predrasude da stari trebaju voditi javne poslove sve do zadnjega momenta, a da su mladi nestrpljivi, ali i puni vjere u svoje sposobnosti i u ispravnost svojih nazora koji još nisu iskušani na kamenu života.

Starac je prirodno pesimist što se tiče budućnosti, jer mu se sviđa njegova prošlost; mladić je, naprotiv, pesimist s obzirom na prošlost, a optimist s obzirom na svoju budućnost.

Zato je bespredmetno nastojanje izbrisati svu različitost među ovim predstavnicima dviju dobi. Oni moraju raditi samo na tome da se uzajamno što bolje upoznaju, jer se time može doseći da će mlad čovjek cijeliti starijeg čovjeka, ili ga barem razumjeti, te da će, isto tako, stari čovjek mladom barem u nečemu vjerovati ili ga neće unaprijed osuđivati. Poseban naglasak mora se dati tome da mladež ima daleko veću dužnost studirati, upoznati i razumjeti prošlo vrijeme nego što bi stari trebali predviđati, pronicati i pozdravljati vrijeme budućnosti, i to iz jednostavnog razloga što je mnogo lakše upoznavanje prošlosti nego predviđanje budućnosti.

Međutim, ne treba ići za time da se među starima i mladima čine možda neiskreni i uvijek štetni kompromisi; protiv toga se mora ići svim mogućim sredstvima. Naime, treba suzbijati zablude da iz modernizma rastu otrovne gljive narodnog razdora, a da konzervativizam sve beživotno okameni. U oba slučaja najbolje ćemo se tome suprotstaviti ako odstranimo razlog nezdrave agitacije mladeži koja uvijek izaziva reakciju u starijih, kao što demagoški pokret prema narodnim slojevima uvijek zaziva svoj cilj: diktaturu ili sveopće pojačan državni autoritet.

* * *

Slijedećemu dvadesetom stoljeću već su pripisivali razna imena, Nijemci su ga čak nazvali germanskim. Sudeći po iskustvu zadnjeg desetljeća XIX. stoljeća, može se slijedeći vijek nazvati vijekom agitacije. Agitatori bi se naročito

regrutirali iz redova studenata i obraćali bi se prije svega tvorničkim radnicima. Među njima je moguće lako provoditi agitaciju u velikom stilu putem društava ili na »velikim« skupovima. Takva agitacija najviše odgovara nestrpljivoj te više-manje fanatičkoj mladeži, fanatičkoj u vjeri da je samo njeno mišljenje ispravno.

S tim u svezi potrebno je govoriti o mišljenju, nikako ne uvjerenju mladeži, budući da u školskim godinama čovjek toliko toga čuje od drugih te čita, u pravilu se malo bori za svoj život, a ako se već i bori, nema na brizi živote drugih o kojima jedino može steći istinita iskustva; jednom riječi, ne može steći ono najdragocjenije duševno bogatstvo koje zovemo uvjerenje.

Uvjerenje, naime, nije i ne može biti rezultat najučinijih i najsistematskih predavanja; ne može se stvoriti ni trajnim i izabranim čitanjem; ne dolazi se do njega ni pukim promišljanjem i razmišljanjem pomoću najveće nadarenosti, pa čak ni posredstvom same genijalnosti. Lako možemo sresti učenjaka s kolebljivim poimanjem životnih zadaća, a o velikim umjetnicima i poetama često sam čuo da nemaju jasnu predodžbu o praktičnom životu. A uvjerenje je upravo životni nazor suglasan sa zbirom *životnih* principa, a ne sa slučajnim zbirom bilo kakvih teorija. Uvjerenje, dakle, nije samo misao, već je ujedno i osjećaj i rad.

A tko može reći da je tako lako izraditi jasan, suglasan i cjelovit pogled na život, tako da bi misao bila svijetleći plamen, osjećaj zagrijavajuće topline, iz čega bi izbijala sustavna i požrtvovna djelatnost za blagostanje bližnjega svoga?

Ako je to tako, a u mladosti nije moguće imati što drugo do raznih osobnih mišljenja, nesklapnih, više-manje vulkanskih osjećaja, te mnogo više odvažnih planova nego nužnih sredstva za njihovu izvedbu, nije li potpuno prirodno da se od svih savjesnih ljudi traži da mladež ne zavode agitiranjem, već da ih poučavaju o tome kako se pukom agitacijom demoraliziraju i potkapaju osnove duševnog razvoja onih slojeva koje bi trebalo potaknuti k višem stupnju napretka?

Sama agitacija je takva djelatnost riječima gdje se govornik i slušateljstvo ne poznaju, nemaju naslijeđenih društvenih tradicija i ukorijenjenih društvenih nastojanja; gdje govornik govori o tome što je čuo na predavanju ili je čitao od nekog autora; gdje slušateljstvo daje riječima govornika drugi sadržaj, nego on sam; ukoliko, gdje govornik dođe da progovori te opet ode i ne vodi brigu o trajnom djelovanju svojih riječi i ne misli ni najmanje o tome da na sebe preuzme kakav-takav stvarni dio rada i dio odgovornosti, koja proizlazi iz njegova djelovanja, pa čak iz neznačajnog privatnog čina.

U takvoj agitaciji govornik pokušava prije svega slušateljstvu imponirati svojim znanjem, koje pred njima napuhne svojom hrabrošću, a hrabrost čak i namjerno pojačava, te se brine o tome da probudi u slušateljstva njegove strasti i raspali u njega svo nezadovoljstvo, naročito onim što su napravili ili što prave drugi.

Sve je tu vanjsko, dok je unutrašnji samo onaj osjećaj malog čovjeka da ne zna tako nastupiti kao gospodin govornik, te nije čudo da šuti i daje po sebi gaziti, ponavljajući kasnije fraze: Ali mi ćemo im već pokazati ... Doći će to i na njih ... Pa tako je govorio gospodin, drug, govornik, a on to razumije ...

Konačan rezultat? Pojedinaac, nepoznat, neodgovoran pojedinac uzvisuje se iznad svake mjere, a od tisuća ljudi nastaje masa koja slijepo, fanatički vjeruje da će »to na njih doći«.

* * *

Puka agitacijska djelatnost suprotna je svemu zdravom poimanju javnog djelovanja i pravim idealima mladeži; nu postoji zato opsežna struka socijalnog rada kojoj se može sustavno i uspješno posvetiti samo mladež, a to su pučke zabave, do sada potpuno zapušteno polje.

Kakva je to neozbiljnost prema školskoj mladeži te pogotovo prema sveučilišnim slušateljima? - čujem već primjedbe. Zar mi, svijet inteligencije, zar ne trebamo poslužiti drugom cilju, a ne za razveseljavanje mase, bivajući pritom određenom vrstom kazališnog glumca i cirkuskog clowna! Tako će na mene vikati mnogih savjestan akademik; možda će se i nmodernima činiti da se valjda šalim ili pak uistinu ponizujem zadaću mladeži.

Pa ipak tvrdim da nema uzvišenije zadaće do pružati narodu čistu plemenitu zabavu. Ta je zadaća toliko teška da od nje bježe i najveći filantropi, i to uglavnom zbog nedostatka materijalnih sredstava. Nedostaje im i ono veselo raspoloženje, ona životna radost u kojoj, nažalost, po pravilu živi samo mladež. Zbog toga je sasvim razumljivo da se i zabavna društva izvitojere ako u njima nema dosta mladih ljudi. Umjesto poletnog pjevanja i živahnih igara udomaći se postupno u prijateljskom društvu pijanstvo i velika politika uz čašu piva. Tako smo danas svjedoci gotovo sveopće nemoći svih naših zabavnih društava, jer ona nisu u stanju da pruže zdravu zabavu, zabavu samoj inteligenciji, a kamoli tek širokim slojevima naroda.

I tako svugdje čujemo naricanje da društva nisu zadovoljna, raspoložena, da su posvađana, te naročito da se nigdje ne vidi mladež. I, stvarno, intelektualna mladež nedostaje uglavnom tamo gdje bi trebala biti na prvom mjestu.

Mnogi su to već odavna dobro osjetili, pa su zato stvorili geslo - Dolje s učenim glavama, dolje s naduvenjacima, nećemo naduvanu nauku, nećemo maske starosti, hoćemo *samo* veselu mladost, *samo* puni život!

Našla su se mlada srca koja su poslušala taj poziv. Međutim, ubrzo su se našla u slijepoj ulici svakidašnjeg uživanja i grešnog nerada.

Lijepo se tada pokazalo da nije dovoljno geslo: »Samo vesela mladež«, naročito kada se ona suprostavi naučnom nastojanju i filozofskom razmišljanju koje je potpuno prirodno u mladih ljudima.

Međutim nije ni potrebno da se veselo odzvanjanje srca suprostavi važnom proučavanju razuma, pogotovo kad uzmemo u obzir da savjestan, sustavan i razuman rad pruža najčišće i najtrajnije duševno zadovoljstvo, uvjet pravog životnog zadovoljstva. Osim toga ne smijemo zaboraviti da narodne zabave zahtijevaju veliki talenat organiziranja, a ne samo veselu misao i iskrenu ljubav prema narodu.

Jasno je i samo po sebi se razumije da se velikoj opasnosti od pijanstva i raskalašenih noći možemo suprostaviti samo svestrano organiziranim narodnim

zabavama, zabavama pristupačnim svima, pa i najsiromašnijima, zabavama koje su drage svakom sudioniku. : :

Takva velika organizacija nije lagana i nitko drugi je ne može provesti do tisuće i tisuće školske mladeži, za malih i velikih praznika razmiljene diljem cijele domovine, a tijekom godine prebivajuće u kulturnim narodnim centrima, gdje se mogu naći sva potrebna sredstva za provođenje teške zadaće.

Danas već svi Slaveni imaju istraženu svoju prošlost; poznata im je uglavnom potpuna slika njihove narodne povijesti; u literaturi svih grana osnažio je narodni element, a narodna poezija i glazba ostaju neiscrpane i nenadmašne u svojoj ljepoti i bogatstvu.

Danas je već dovoljno raznih pomoćnih sredstava da se s uspjehom priredi veliko narodno slavlje jednako kao i najskromnija seljačka zabava. Slavenski glazbeni instrumenti (posebno tamburica) uvelike olakšavaju ovaj posao koji može biti uspješan samo ako bude utemeljen na razmjeni duševnog slavenskog blaga.

Samo po sebi se razumije da današnja slavenska mladež nije sposobna za takvu razmjenu, i to ne zbog toga što joj nedostaje za to smisao, već zato što nijedno slavensko školstvo nije uvelo ostale slavenske jezike niti u obilgatne sadržaje za ispit, a kamoli da o njima daje sustavnu pouku. Time se ujedno tumači današnja kriza slavenske mladeži koja je, unatoč stranoj školskoj dresuri, sačuvala toliko osjećaja za svoj narod i toliko smisla za posebni narodni razvitak da i tamo, gdje zasniva isključivo agitacijsku djelatnost, nastoji zaviriti u dušu naroda, čak da se s njim poistovjeti te da ne bude uništavajuća navala, već oplodno svjetlo čiste čovječnosti.

* * *

Zbog toga moguće je baviti se pitanjem: kako da mladež poučava narod i u čemu?

Prema onome što je bilo prije rečeno proizlazi da zadaća mladeži ne smije biti širenje raznih teorija koje ili sama dobro ne razumije ili ih stalno mijenja, jer bi djelatnost u tom pogledu mogla biti samo konfuzna i neplodna.

Nasreću, ne postoje na svijetu samo jednostrani filozofi i slavoljubivi agitatori. Od davnih vjekova žive i djeluju i veliki učitelji dobra i neumorni istraživači istine u duševnom životu i u materijalnoj prirodi. Zahvaljujući njima imamo čvrsta načela morala, posebno katoličkog, i dovoljno znanja, prije svega u struci matematike i zemljopisa, prirodnih znanost, narodnog gospodarstva i sociologije.

Nema sumnje da častan primjer najjače djeluje, ali se isto tako može veoma mnogo postići i mudrim riječima i samim govorom o dobroti i časti, koja je nekoć živjela i djelovala na svijetu. Već je sigurno svaki od nas osjetio zahvalan utjecaj ne samo živog primjera nego i slike iz života velikih ljudi.

Takve ljude nemaju samo veliki narodi nego i mali narodi, unatoč činjenici da se geniji navodno ne rađaju u »siromašnijim malim sredinama«, isto tako kao što gordi lav ne izlazi iz niskog grma.

Život takvih velikana nije posebnim predmetom u našim školama gdje je glavni naglasak na tome da đaci znadu kada je vladao neki kralj, kada se rodio ili umro taj ili onaj pjesnik. U našim se školama ne proučava niti život ni karakter vladara, književnika, a kamoli takvih ljudi kao što su bili na primjer Hus i Komen-sky.

Unatoč tome, o našim i tuđim ljudima imamo toliko zapisa da svatko tko to želi i za tim čezne može usvojiti toliko znanja da bude sposoban vjerno i istinito drugome prenijeti sliku o životu i djelatnosti svakog pojedinog velikog muža. I to ne samo na svečanim predavanjima ili u društvu za govornicom, nego i u običnom, svakodnevnom životu. Na zdravu dušu ljudi ne djeluje ništa tako kao istina da su živjeli ili još žive ljudi učeni i dobri istovremeno. Nikada neću zaboraviti kakav je dojam u mojih seljačkih slušatelja uvijek pobudio razgovor o hrvatskom preporoditelju Pavlinoviću (iz Dalmacije) ili o poznatom hrvatskom povjesničaru Račkom. Pretpostavimo: da je sva hrvatska mladež o toj dvojici narodnih velikana govorila koliko je vikala »živio« ovom i »dolje« onom političkom vođi, znale bi danas tisuće i tisuće ljudi iz hrvatskog naroda da bi bez Pavlinovića Dalmacija možda još danas bila u kandžama Italije, a bez Račkog da bi se hrvatska državna nezavisnost i visoka kultura za narodne dinastije smatrali samo bajkom ili varljivim snom.

A koliko je kod svih slavenskih naroda takvih ljudi, čiju slavu doduše znadu sve akademije na svijetu, ali su njihove zasluge, pa i njihovo ime, nepoznate domaćim ljudima? Vidite, mali gimnazijalac bi lijepo mogao govoriti o takvim ljudima, kao što mali đak znade pričati bajke i priče koje je čitao ili čuo.

Još šire polje djelatnosti otvara se u svim strukama znanosti koje su za mladež sažete u raznim čitankama i udžbenicima.

Čini se na prvi pogled da u narodu kao što je na primjer češki (relativno vrlo naprednom i obrazovanom) mladež ne može nigdje učiti slavistiku. Dovoljno je prisjetiti se toga da se sredstva za učenje svake godine usavršavaju, da su zemljopisne karte sve vjernije i cijelo učenje zornije kako bismo se osvjedočili da oni koji polaze škole, naročito više, mogu u brojnim stvarima podučiti one koji su prije mnogo godina završili te iste škole; onima, pak, koji nemaju školske naobrazbe mogu biti pravi dobročinitelji. Zamislimo samo široke slojeve naroda u Slovačkoj, u Galiciji, u Rusiji, među Južnim Slavenima. Kako bi ondje bio sretan seljak kada bi ga »mladi gospodin«, koji pohađa školu, naučio poznavati brojke do sto, pročitati natpis na službenoj zgradi i potpisati se na kupoprodajnom ugovoru! - A još kad bi naučio nešto iz domaćega ili stranog zemljopisa te iz tako zanimljivih tajni zvjezdanog kraljevstva iznad nas.

Kada bi svaki student smatrao svojom prvom dužnošću djelovati u sličnom pravcu, iteligenција tada ne bi bila, više-manje, odijeljena kasta, a školska mladež se ne bi žalila da ne zna kako skratiti vrijeme za velikih ferija.

Još nismo spomenuli ni to na koji bi način mladež mogla širiti znanje o etnografskom srodstvu slavenskih naroda, o njihovim velikim patnjama i nadama, o bogatstvu njihovih pjesama i narodnih nošnji i o opasnosti njihove razdrobljenosti i nesvjesnosti.

Isto je tako zahvalan i neiscrpan predmet poučnih razgovora ljepota poznatih krajeva ili svjetski poznatih umjetničkih djela.

Jednom sam pokazivao jednostavnom seljaku kip Sv. Jurja u Zagrebu, djelo umjetnika Fernkorna; kad seljak taj kip dobro pregleda, uzvikne: »Taj, tko je to izradio, zaslužio da dnevno dobiva 1000 zlatnika!«

Kada bi se na takav način poučio narod o tome što je narodna akademija, narodno sveučilište, narodna literarna društva i druge narodne kulturne ili gospodarske organizacije, kada bi mali narod o svemu tomè imao pojma, ne bi se moglo dogoditi Slovacima, da im mađarska vlada konfiscira »Maticu«, a da u narodu nitko ni ne pisne; u Beogradu ne bi bjesnio Milan, a u Sarajevu Kalay; Hrvati se ne bi tresli od pomisli da bi Mađari mogli raspustiti njihova društva, a da nitko ne makne prstom ... Jednom riječju, sve narodne zgrade ne bi bile zgrade na pijesku a ni drveće bez korijena.

Ne može se ni približno ocijeniti značenje i doseg preokreta koji bi napravila školska mladež shvativši kako skupo i teško narod plaća izdržavanje učitelja i školske zgrade i kako tisuće i tisuće snažno žele znati bar dio onoga što se u školama uči. A svemu tome, u današnjim prilikama, sama školska mladež pridaje najmanje značenje.

* * *

Činjenica da je današnjoj mladeži svejedno što se u školi uči, pa o svemu rađe govori nego o školi i školskim predmetima, dokaz je da sadašnji školski sustav nije samo jednostran, već i izravno uništavajući. To svjedoči također o tome da mladež živi vrlo slabim unutrašnjim životom, pa prema tome ni obitelj niti društvo ne pobuđuje u njoj one unutarnje duševne energije bez koje je čovjek kao list bez zelenica: čista igračka vanjskih utjecaja.

To se može najbolje zapaziti u razgovorima i u društvima školske mladeži. Dok mladež sa sela, malo školovana, kada se sastane ili druži, govori o svemu što tvori bit života (iz svojeg vlastitog pogleda ili iz tradicija i iskustva starijih), školovani mladi ljudi govore samo citate ili se pozivaju na ovaj ili onaj autoritet. Ovdje Marx, tamo Masaryk, pa Zola, onda Tolstoj, u jednoga Nietzsche, kod drugoga Lombroso, kod ovoga Przybyszewski, te Hauptmann, ali ništa svog osobnog, još manje familijarnog ili narodnog.

Takvi mladi ljudi gube postupno ne samo cijelu samobitnost duševnu i intelektualnu već i svaki dublji osjećaj uopće, posebno moralni i narodni.

Nije ništa žalosnije od takvih rasprava koje su nalik na svađu među samim bogaljima. Čitanjem ovog ili onog autora današnja se mladež ne razvija, već samo mijenja. Nemajući dovoljno snage da svojim duhom obujmi i temeljito ocijeni sve sporne teorije, odbacivši sve narodne tradicije, ona je slična trgovcima koji donose na prodaju samo krivotvorenu robu.

Svi se žele istaći time koliko su čitali, a nitko se ne poziva na to što je vidio doma, što je pretrpio sam ili što je vidio da trpe drugi. Ukratko: knjige pročitane na brzinu zamjenjuju nepoznate ili jednostrano poznate autoritete, potiskuju u pozadinu i najpoznatije ljude.

Tako se dogodilo da se naša školska mladež sve više udaljava od ostale iteligencije, raspada na sekte i kružoke tako da se u našim danima potpuno razbila ne predstavljajući ništa veliko, osim potpune rastrganosti, i ništa svestrano, osim sveopće nepodnošljivosti.

Nije baš davno da je mladež kao stado pratila vladajuću političku stranku. To nije bilo dobro, ali je bilo potpuno shvatljivo da je povjerovala onima koji su općenito bili priznavani za narodne vođe. Današnje stanje, kada mladež ne slijedi nikoga, naročito nikoga iz svog naroda, a sama ne zna pokazati nove putove, štetno je, upravo bolesno i neprirodno. Zato je krajnje vrijeme da mladež ozbiljno započne potpunu reorganizaciju svoga unutrašnjeg razvoja te iz toga proizlazećeg narodnog rada. Prvi rezultat normalnog duševnog stanja mladeži bit će njeno shvaćanje narodnog života, narodnih potreba i nastajanja tako da će odmah na sebe preuzeti dio pozitivnog djelovanja, umjesto da se odaje titanizmu koji najavljuje reformu cijeloga svijeta, a sam tone u blatu »slobodnog« morala te luta u bezdanu »čiste individualne« istine.

* * *

Nikada ne bi bila mladež tako rastresena i ništavna da ljudi, koji se bave javnim životom, shvaćaju kako je njihova dužnost biti u neprestanom dodiru s omladinom i istraživati cijeli njen život, barem tako kako ga istražuju neki učenjaci kojima je stalo do toga da prevladaju slabosti škole.

Naši političari, književnici i novinari, međutim, ne brinu se za to da detaljno upoznaju unutrašnji život svoje vlastite djece, koja zbog toga, u pravilu, postaju suprotnost svojim očevima, na sveopće ogorčenje naroda. Kako da onda nađu dovoljno slobodnog vremena za »tuđe« mlade ljude do kojih im u pravilu nije uopće stalo. I stoga je razumljivo da u javnom životu nemamo čvrstih narodnih tradicija upravo u inteligenciji koja je pozvana voditi narod. Mladež ostaje prepuštena sama sebi i iz toga je i proizašla njena rascijepljenost i nemoćnost.

Mladež to osjeća i vapi za organizacijom, osniva društva i teži k jedinstvenom središtu. U tim društvima mladež se želi igrati vlade i parlamenta, dijeli se na stranke i bavi gotovo isključivo formalnim pitanjima. I to tako intenzivno da su članovi odbora pravi činovnici koji za svoj »posao« dobivaju »platu«: gubitak jednog ili više polugodišta.

Mladež, naime, navikla oponašati, ne pita se što joj treba za normalan razvitak, već želi odmah pomoći narodu ili razriješiti velike probleme, a da se pritom sama nije temeljito pripremila za život. Njeno rodoljublje zbog toga postaje prazno, njene prepirke nepodnošljive. Velika većina spašava se time da izmiče oficijelnom udruživanju, pa i udruživanju općenito sa svojim kolegama. Među takvim pojedincima često su najbolji od najobrazovanijih, koji potom postaju savjesni i razumni činovnici ili izvršni i istrajni djelatnici na naučnom polju.

Zato ne možemo reći da nemamo poštenih i sposobnih činovnika, radinih i oštroumnih učenjaka. Država nije opustošena, znanost nije zanemarena, ali zato narodu nedostaju njihovi pravi vođe i vjerni tumači neodložne narodne potrebe. Zbog toga se naša politika, a s njom i cijeli naš narodni život nalazi u početnom kaosu i slabosti.

Svemtu tome može odmoći i sama mladež prihvati li organizacije koje nisu primjerene njenom unutrašnjem razvoju. Ona mora imati na umu da svojim društvima mora dati karakter obitelji, a svojim pravama pečat jednostavnosti i iskrenosti.

Na kolegijalnost apelira se u srednjim školama u prepisivanju zadaća, na visokim školama se preferira posuđivanje novca, ali prava je kolegijalnost u tome da prijatelji uzajamno razmijene svoje dojmove, svoja iskustva i svoje misli, da rado i bez ustručavanja govore o svom porijeklu, o mukama i o životu, staležu ili mjestu iz kojeg dolaze, pa općenito nastoje da najboljem prijatelju pruže priliku da se o svemu što je čuo sam uvjeri na licu mjesta.

Iz toga, naravno, proizlazi da tema predavanja u društvu treba najčešće biti iz života, a samo tu i tamo stručna i znanstvena. Trebalo bi, posebno nakon velikih školskih praznika, započeti razgovore o svemu onome što se za vrijeme praznika saznalo i čulo, a što zaslužuje pažnju. Jednom riječju: školska mladež treba shvatiti da je dužna učiti ne samo u školi već i u životu oko sebe. Naime, treba pažljivo zapažati i iskoristiti svoje sposobnosti da što je moguće više stvari ispravno shvati, kao i same životne prilike. Iz toga bi se razvilo nastojanje, ne za prevratom svijeta, već za ispravljanjem ove ili one stvari ili nepovoljne situacije.

Tko je, kao odrastao čovjek, bio samo jednom na sastanku bilo kojeg društva, morala mu se zgaditi prepirka o samim pojmovima ili čak natezanje praznim riječima. Umjesto živih slika stvarnosti - najjasne i maglovite metafore; umjesto dokaza vlastitog razuma - pozivanje na strane autoritete; umjesto iskrenog nastojanja da se upozori na važnu stvarnost života - pusta čežnja govornika da se istakne citiranjem najnovijeg spisa.

Netko će reći da je to potpuno prirodno, budući da školska mladež uglavnom čita i najviše sluša o onome što se bilo čitalo; zbog toga njihove prepirke imaju neizbježno teorijski karakter, doktrinski, i ne bi bilo normalno kada bi to bilo drukčije.

Točno je da mladež neprestano sve više i više čita, a neprestano sve manje i manje sluša što je bilo čitano, što je bilo proživljeno, izmišljeno, pretrpljeno. Zato se ona razvija jednostrano, jer uslijed ogromne količine knjiga i novina gubi smisao za živu riječ, za prijateljski osjećaj. Posljedica je toga javno izjavljivanje da njoj pripadaju samo oni koji imaju isto mišljenje. Mladež zato osniva društva istomišljenika te isključuje već iz samog razgovora one koji su drugačijeg mišljenja; umjesto kolegijalnosti, prijateljstva prevladalo je sektaštvo.

Prije svega je potrebno da mladež shvati da se ljudi nisu udruživali niti se udružuju na temelju mišljenja; da obitelj, narod, država ne predstavljaju iste mozgove, ali imaju slična srca; jednom riječju: da misao sama po sebi ne može biti socijalna, da je socijalan samo rad što proizlazi iz misli i osjećaja istovremeno. A ljudi naših dana nesrazmjerno manje rade nego što govore, jer nesrazmjerno više razumiju nego što vole.

Glavno pitanje, pitanje egzistencije svakog društva zato nije u tome imamo li isto mišljenje, već jesmo li spram sebi iskreni i volimo li se.

Tko ne može »podnijeti« svoje društvo, dake i ljude s kojima se dnevno sastaje, tome nemojmo vjerovati da voli bilo koga i da zna bilo kada raditi za dobrobit javnosti. Uvjerenje da oni koji su s nama u jednoj organizaciji ne misle samo na svoju korist prvi je uvjet uspjeha na svakom polju javnog djelovanja. Isti »principi« ovdje ne pomažu, međutim ista ljubav prema narodu podržava zajedništvo i potiče na djelatnosti unatoč svim razlikama u mišljenju.

Zato kružoci za rad s pukom trebaju biti *grupe prijatelja*, nikako odbori »istomišljenika«. Potrebno je da budu u svakom kružoku zastupljena sva mišljenja, osim onih koja puk smatraju masom, nesvjesnom, pokvarenom masom koju inteligencija, i to posebna i izabrana inteligencija uvjerava, odgaja i obrazuje.

Naročito se treba mladež čuvati da njom ne ovlada manija *odgajanja* naroda.

Svaki poštenu i iskreni čovjek dobro zna kako je to težak posao odgajati samog sebe ili samo one koji su nam povjereni u obitelji te po dužnosti našeg zvanja. A kako je to tek kad treba odgajati milijune ljudi o kojima znamo tek toliko kako oni govore, kako se oblače i što jedu, a da u pravilu ne znamo što osjećaju i misle, što žele i za čime čeznu, čega se boje, što mrze i što najviše vole.

Prema tome upoznajmo što je prije moguće te milijune, učimo od njih i njih poučimo u onome o čemu je ovdje bilo govora. Ukoliko ne budemo htjeli nasilno odgajati, nećemo htjeti ni gospodariti, vladati. Tada će nam narod vjerovati. Postići povjerenje naroda širokih slojeva - to mora biti ideal školske omladine i glavna briga svih organizacija mladeži. A to se povjerenje može postići samo onda kada mladež svestrano organizira svoje djelovanje u puku.

Potrebno je shvatiti da ne smije biti nijedne mjesne organizacija školske mladeži koja ne bi bila djelotvorna na način ovdje naznačen: razgovori, učenje o svemu onome što nije predmet osobnih prepirki ili stranačkih. *Mjesna* društva jesu prva već gotova organizacija za rad u puku, naročito tamo, gdje je provincijska porodica još jako mala ili jako zatvorena da se u njoj djeluje. Za mjesnim društvima dolaze društva same omladine u svim školskim centrima. Gdje društva nisu moguća, dostatni su kružoci. Društva pak potrebno je razdijeliti na prijateljska radna odjeljenja. A dalje? - Dalje će ići »sve samo po sebi«, i doći ćemo do velike središnje organizacije, neke vrste »Narodnog savjeta za rad s pukom«.

RELIGIJSKO-PEDAGOŠKO KATEHETSKE LEKSIKON / priredio Marko Pranjčić. - Zagreb: Katehetski salezijanski centar, 1991. - 859 str.

Religijsko-pedagoško katehetski leksikon rezultat je dugogodišnjeg rada najpoznatijih svjetskih stručnjaka na ovom području, a pokreće ga, kako se to navodi u *Predgovoru*, Fakultet odgojnih znanosti Papinskog salezijanskog sveučilišta u Rimu s kojim surađuje preko 120 stručnjaka iz 26 država svijeta i izdaje ga na talijanskom jeziku pod naslovom - *Dizionario di catechetica* (Torino, 1986.). U njemu je obuhvaćeno više od 400 leksičkih jedinica.

Taj je leksikon već do sada preveden i objavljen na nekoliko drugih jezika, pa tako i 1991. godine na hrvatskom jeziku u izdanju Katehetskog salezijanskog centra u Zagrebu. Namjera je bila da se u njemu iskaže sve ono što je zajedničko na tom području u svjetskim relacijama, s time da se značajne nacionalne posebnosti obuhvate u lokalnim, odnosno nacionalnim izdanjima. To je i razlog da je u hrvatskom izdanju obuhvaćeno još 70 posebnih leksičkih jedinica specifičnih za naše potrebe. Tako su u hrvatsko izdanje unijete i leksičke jedinice iz naše povijesti pedagogije (npr. o S. Basaričeku, S. Matičeviću i dr.). Te hrvatske posebnosti obradilo je 30 naših autora.

Stručnu recenziju hrvatskog izdanja obavilo je 10 naših kompetentnih stručnjaka za pojedina religijska i znanstvena područja - biblijsku teologiju, pedagogiju, sociologiju, psihologiju, didaktiku, metodiku, katehétiku, liturgiju, eku-menizam i moralku. Već iz ovoga proizlazi da je *Leksikon* interdisciplinarno koncipiran u komplementarnosti brojnih grana religije i znanosti.

Leksikon je globalno strukturiran u tri dijela.- uvodni, središnji i završni.

U uvodnom dijelu dr. Marko Pranjčić, ravnatelj Katehetskog salezijanskog centra u Zagrebu, upozorava na potrebu hrvatskog izdanja tog voluminoznog međunarodnog djela, a Joseph Gevaert iz Salezijanskog papinskog sveučilišta precizno izlaže metodološke propozicije za koncipiranje i elaboraciju *Leksikona* u prvom izdanju na talijanskom jeziku. K tome je dodan popis suradnika s navođenjem ustanove, mjesta i države u kojoj rade te objašnjenje primijenjenih kratica u središnjem dijelu teksta.

Središnji dio obuhvaća abecednim slijedom elaboraciju 423 zasebne leksičke jedinice. Opseg elaboracije varira s obzirom na složenost i značenje pojedine leksičke jedinice za religijsko-pedagošku katehezu u njenoj povijesnoj genezi i njen tretman u sadašnjem povijesnom trenutku. Na kraju pojedinačne leksičke jedinice navodi se relevantna bibliografija u svjetskim relacijama i dome-tima, što je dragocjena informacija korisnicima za eventualno dopunsko prošireno samostalno proučavanje. Na kraju svake leksičke jedinice navodi se autor teksta, pa se iz navedenog popisa autora u uvodnom dijelu može doznati njegov nacionalni identitet.

Završni dio *Leksikona* obuhvaća didaktičke upute o upotrebi tog djela te abecedni popis citiranih autora (oko 1670) i pojmovno kazalo (oko 2600 re-